

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת ויחי

י"א בטבת

קריאת התורה: בזמן קריאת הפסוק האחרון של הפרשה, המסיים את כל ספר בראשית (וכן בסיום שאר חומשי תורה), מנהג ישראל לעמוד¹. בסיום הספר אומר כל הציבור, ואחריו הקורא: "חזק חזק ונתחזק!"² וגם העולה לתורה אומר זאת³. התועדות: "בעומדנו ב'שבת חזק' - צריך כל

(1) רצוי שהקורא יפסיק קמעא לפני תחילת הפסוק (עכ"פ עד שיסיקו היושבים לעמוד), כדי שהציבור ישמע היטב את קריאת הפסוק - לוח 'דבר בעתו'.

(2) רגילים לומר 'נתחזק' זו בצירי, על-אף שבמקור הביטוי בפסוק בשמואל ב' י"ב (וכמוצויין בס' שולחן הקריאה שזהו ע"פ הגמ' בברכות לבב), מנוקד: 'נתחזק' זו בפתח. וראה ב'לוח השבוע' בגיליון תתל"ג הערה 2 באריכות בכל האמור בהערה זו ושלאחריה, וש"נ.

(3) ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. בס' שולחן הקריאה פכ"א כתב, שהעולה לא יאמר זאת מחשש הפסק, ובקצות השולחן סי' פד בבדי-השולחן ס"ק כב הוסיף ע"ז את הטענה "שהברכה היא לעולה, ולא שייך שהוא יאמר לעצמו". אמנם באג"ק ח"ד עמ' יד השיב על כך הרבני: "אמירת העולה לתורה 'חזק חזק ונתחזק' - לא חשיב הפסק, כי הוא שייך לקריאת הסיום (ראה שו"ע אדה"ז סי' קס"ז ס"ט), וגם הוא [העולה] אומר, כי נוסחא שלנו היא 'נתחזק', עכ"ל.

יום חמישי

ט"ז בטבת

מדברי הרבי: "בספרי היסוד של חסידות חב"ד (תניא, תורה-אור ולקוטי-תורה) לא נזכר כלל על-דבר תעניות שובבי"ם⁵ בשבועות אלו (מתחילת ספר שמות), ואפילו לא הענין, התיבה שובבי"ם!... כי עיקר התיקון על-ידי תעניותם אלו כבר נסתיים בדורות הראשונים".

(4) משיחת ש"פ ויחי תש"נ - ספר-השיחות תש"נ ח"א עמ' 233, עיי"ש.

(5) שבועות אלו כונו "שובבי"ם", ר"ת של שמות הפרשיות "שמות, וארא... משפטים" (ורמו לפסוק "שובו בנים שובבים", ירמיהו ג' יד. כב), ובשם האריז"ל מובא שימים אלה מסוגלים לתקן פגם היסוד. בד"כ מתענים בימי ה' בשבוע, וראה במפורט בלוח דבר בעתו.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק, בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א"יב

ערב שבת קודש

פרשת ויחי

י' בטבת התשע"ד

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י' בטבת ה'תשע"ד - י"ז בטבת ה'תשע"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י' בטבת	הלי נחלות פרק ט"א.	הלי שאר אבות הטומאות פרק ב.	מ"ע רמח.
ש"ק	י"א בטבת	פתח פיך וגוי. ספר שופטים והוא ספר ארבעה עשר. הלי סנהדרין.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ג.	מ"ע קעו. מל"ת רפד. מ"ע קעה.
א'	י"ב בטבת	פרק ד-ו.	פרק ד.	מל"ת רפב. רפג. מ"ע רכט. רכח.
ב'	י"ג בטבת	פרק ז-ט.	פרק ה.	מ"ע רכו. רכז. רל. רלא. מל"ת סו.
ג'	י"ד בטבת	פרק י-יב.	פרק ו.	מל"ת שי. מ"ע רכד. מל"ת ש.
ד'	ט"ו בטבת	פרק יג-טו.	פרק ז.	מל"ת רצד. רצ.
ה'	ט"ז בטבת	פרק טז-יח.	פרק ח.	מל"ת רעט. רעז. ערה. רעה. רעג.
ו'	י"ז בטבת	פרק יט-כא.	פרק ט.	מל"ת רפ. מ"ע קעז. מל"ת רעז. עדר.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר*		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', י' בטבת	4.27	5.15	5.38	6.40	9.02	11.35	12.05	4.37.1	5.04
ש"ק, י"א בטבת	4.27	5.16	5.38	6.41	9.02	11.35	12.05	4.37.4	5.04
א', י"ב בטבת	4.28	5.16	5.39	6.42	9.03	11.36	12.06	4.37.7	5.04
ב', י"ג בטבת	4.29	5.17	5.39	6.42	9.04	11.36	12.06	4.38.0	5.05
ג', י"ד בטבת	4.29	5.18	5.40	6.43	9.04	11.37	12.07	4.38.4	5.05
ד', ט"ו בטבת	4.30	5.18	5.41	6.44	9.05	11.37	12.07	4.38.8	5.06
ה', ט"ז בטבת	4.30	5.19	5.41	6.44	9.05	11.38	12.08	4.39.2	5.06
ו', י"ז בטבת	4.31	5.19	5.42	6.45	9.06	11.38	12.08	4.39.7	5.06

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
ויחי	4:01	5:17	4:15	5:18	4:04	5:16	4:19	5:20
שמות	4:04	5:20	4:17	5:21	4:07	5:18	4:22	5:23

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלייד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יור: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 6084000, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

אמנם הדבר נשלל מלשון אדמו"ר הזקן סו"ס מו: "ששוות לאנשים בקריאת פרשת התמיד, שהרי תפילה במקום תמיד תיקנוה" (וכמו שכתב שם הטעם, מפני שהתכפרו בקרבן התמיד).

ב. אף על פי ששנים פטורות מקריאת-שמע, שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא, כתוב בשולחן ערוך (סי' ע"א) ש"נכון ללמודם שיקבלו עליהן עול מלכות שמים". והוסיף הרמ"א "ויקראו לפחות פסוק ראשון". ובמשנה ברורה (סי' ה) כתב: "בספר נחלת צבי פירש דכוונת המחבר על פרשה אחת, והרב הוסיף עליו דעל-כ"ל-פנים כל פסוק ראשון, אבל בלבוש משמע דגם כוונת המחבר הוא רק פסוק אחד, וזהו שביאר הרב, "עכ"ל. מלשונו "פסוק אחד" משמע כאילו שלדעת הלבוש אין צריך להוסיף עליו מאומה, אך בספר הליכות ביתה (סי' ה ס"ב) הביא: "לאחר פסוק הראשון, יאמרו גם את הפסוק 'ברוך שם' ובהערה ו' ציין מקורו: "לבוש שם (ס"א. והבא להלן הוא הוספת הרב המחבר): [דפסוק זה הוא בכלל הייחוד, וכמבואר בסי' ס"ו סעיף א ובכ"י שם, וע"ש בכף החיים אות יג]. עכ"ל.

והנה בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן (סי' סג ס"ה, וראה סי' ס"ו יג) דיני 'ברוך שם' כדין פסוק ראשון, כדעת הלבוש שהובא במג"א סי' ס"ק יא, ודלא כמו שכתוב בביאור הלכה סי' ס"ג ד"ה אחר.

אמנם בעניינינו, להלן ס"ד (שבו עוסק הכף החיים שצויין שם) לגבי העוסק בצרכי רבים, העתיק אדמו"ר הזקן מהלבוש (ס"ד) שיאמר גם 'ברוך שם', ואילו כאן בס"א לא העתיק זאת (שתיהן, ההעתיקה וההשמטה, בהתאם למ"א על אתר ס"ק א ו'ד), וצריך-עיון אם זו ראייה מוחלטת.

דהנה בעניין אמירת שמע עם הציבור (בסי' סה), הלבוש ואדה"ז לא הזכירו 'ברוך שם', אבל הא"ר ס"ק ב הזכירו, והפרמ"ג (א"א ס"ק ג) הביאו וציינו ללבוש סי' סג ס"ה [שם אודות המתנמנם שמצערין אותו עד שיקרא פסוק ראשון בכוונה, כתב שכולל 'ברוך שם'. ואדה"ז לא הביא זאת, אבל מלשונו שם ס"ו "מואבת ואילך" מוכח דסבירא ליה כהלבוש בזה]. רעק"א בהגותיו כתב זאת ללא מקור, והמשנ"ב הביאו בשם 'אחרונים'.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 276 ש"ח (ב־4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 138 ש"ח (ב־2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 6084000.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

יוסף הצדיק ונצחיות המלכות בישראל

מדוע לא זכה יוסף לאריכות ימים כאבותיו, ולמה דווקא על יוסף נאמר שזכה לגדל נינים ובני נינים? • המשכיות הדורות היא מסימוני המלכות, ולה זכה יוסף שהיה מלך במצרים, וממנו נמשכה מלכות דוד עד מלכותו של משיח • הלימוד לדורנו, הדור הבא לאחרי "יוסף" שבדורנו • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

(מפני שהנהיג ברבנות)⁵, ועל דרך זה במדרש⁶ – "נתקצרו מחייו (של יוסף) י' שנים"⁷ (בגלל "י' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו ושמע יוסף את הדבר ושתק"). אמנם ממאמר חז"ל אחר נמצא ששני חיי יוסף מאה ועשר שנה היתה ברכה של אריכות ימים: "בא⁸ ולמד מיוסף הצדיק, שמתוך שעמד ונתחזק בכבוד אביו במצרים זכה לעטרת שיבה (כמו שכתוב⁹ "עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא"), שנאמר¹⁰ וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו", זאת אומרת, שזה מורה על אריכות ימים

א. המספר מאה ועשר מפורש בתורה שבכתב בסוף ספר בראשית, בנוגע לשני חיי יוסף, ונזכר פעמיים – "ויחי יוסף מאה ועשר שנים"¹, "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים"². וצריך להבין:
א) מדוע נאמר בכתוב פעמיים מספר שנותיו של יוסף, ובפרט ששני הפסוקים הם בסמיכות זה לזה, בעניין והמשך אחד? ב) שינוי הלשון: שבפסוק הראשון כתוב "ויחי יוסף מאה ועשר שנים", ובפסוק השני "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים".

ויש לומר אחד הביאורים בזה: בנוגע לחיי יוסף מאה ועשר שנים – מצינו מדרשות חלוקות, האם נתקצרו ימי יוסף, או שנתארכו ימיו: מובא בגמרא³ "מפני מה מת יוסף קודם לאחיו

(1) ויחי נ, כב.
(2) שם, כו.
(3) ראה גם לקוטי לוי"צ לוח"א ע' קלו.
(4) ברכות נה, א. סוטה יג, ב.

(5) וראה תורה שלימה שם (אות עח), שהפירוש בהא שנהג עצמו ברבנות הוא (בברכות שם) – כפירוש הפדר"א (שבעה ערה הבאה), ששתק יוסף כששמע "עבדך אבינו". אבל אין לפרש כן בסוטה שם, כי שם הובא לעיל שמשום שתיקתו נענש במה שנקרא עצמות בחייו (ראה רד"ל לפדר"א שם אות יג).
(6) פדר"א פל"ט.
(7) וראה פ"י הרד"ל שם בהטעם שיוסף הי' צריך לחיות מאה ועשרים שנה.
(8) מדרש משלי פט"ז.
(9) משלי טז, לא.
(10) ויחי שם, כג.

מאת הרב יוסף שמחה גינזבורג

טף בביהכנ"ס / נרות בעמוד / תפילת נשים

טף בבית הכנסת

בגיליון א'ז עמ' 9, במדור 'ניצוצי רבי', הביאו את דעת השל"ה (מסכת תמיד, פרק נר מצוה אות קא, בדפוס אמשטרדם דף רנו ע"א) שילדים המפריעים לתפילה אסור להביאם לבית הכנסת, וציינו שהמשנה ברורה (סי' צח ס"ק ג) הביאו להלכה, ומסיים: "אבל דעת כ"ק כנראה שונה, ועל-פי דברי החת"ם סופר – שאם נותן דעתו לתורה אין הקטנים מבלבלים אותו". עכ"ל.

ויש לדעת ש'גם' אדמו"ר הזקן הביא זאת להלכה למעשה בשו"ע שלו (סי' צח סו"ס א, וסי' קכד ס"י), והדברים נעתקו ונדפסו בכל סידורי 'תהלת ה' אחרי סיום שמונה-עשרה. ותהא זו פליאה עצומה אם אכן הרבי פסק אחרת (ומבלי שקלא-וטריא בנדון!). ואפילו אם הדבר נחוץ בגלל המצב בדורנו, הרי גם כבוד בית הכנסת (בכל העניינים) צריך חיזוק, והרבי הקדיש לזה שיחות רבות במשך השנים. ואכן, בשיחות בהן הכריז הרבי לראשונה, יש להביא (גם) את הטף לשמיעת עשרת הדברות בחג השבועות¹, נאמר: "ובוודאי לא יבלבלו הילדים את קריאת התורה". ומסתמא אין הכוונה שהדברים ייעשו באופן של נס ומופת, או שהרבי סמך על הגדולים שדעתם תהיה אך ורק לתורה, אלא – שיכינו את הילדים לזה (לפני בואם, וידאגו לזה גם בשעת שהייתם).

ופשיטא, שמה שרבים מביאים תינוקות בעריסה וכיו"ב לבית הכנסת, ולא לשם עניין חינוכי אלא כדי שיהיה שקט בבית... אינו נכון כלל. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך.

נרות בעמוד במוצש"ק

המשב"ק הרב מאיר שי' הארליג מסר, שבמשך השנה, כשהרבי התפלל לפני התיבה, לא הקפיד שידליקו נרות בעמוד התפילה לפני ערבית (אם בכל יום, או במוצש"ק או בליל ת"ב?). ובנוגע ליארציית (לדוגמא יום ב' דר"ה, כשאמר הרבי קדיש) מסר, שהרבי ירד לתפילה לאחרי הזמן, והרב הארליג הדליק את הנרות. רק בוא"ו תשרי כשחל ביום א', אז הדליקו את הנרות של שעות לפני השבת.

תפילה לנשים

א. בס' הליכות ביתה פ"ד ס"ב כתב, דלכולי עלמא פטורות הנשים מפרשת התמיד בתפילת מנחה.

(1) משיחת יום ה' פ' במדבר, ער"ח סיון ה'תש"מ. שיחות קודש תש"מ ח"ג עמ' 134 (מוגה).

פרשת ויחי

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע־עשרה שנה (מז,כח)

"ויחי יעקב" – יעקב המשיך אור וחיות אלוקיים, "בארץ מצרים" – בעולם הזה הגשמי, הנקרא 'מצרים' (מלשון מיצר וגבול), "שבע־עשרה שנה" – המשכה זו היתה על־ידי בחינת טו"ב, ספירת היסוד, שכל ההמשכות עוברות על־ידה ["טוב" רומז לספירת היסוד, ככתוב (ישעיהו ג) "אמרו צדיק כי טוב", ונאמר (משלי י) "וצדיק יסוד עולם"].

(ספר המאמרים תרכ"ח עמ' נדנח)

* * *

"ויחי יעקב בארץ מצרים" – על־ידי עבודתו של יעקב בהפיכת החושך של מצרים לאור, זכה ל: "שבע־עשרה שנה" – בחינת אור וטו"ב (טוב בגימטרייה שבע־עשרה) אמיתי, כי "יתרון האור" הוא דווקא בבואו "מתוך החושך". על־דרך מה שנאמר (תהילים לד, יג), "מי האיש החפץ חיים – אוהב ימים לראות טוב", כי תכלית החיים הוא לראות טוב.

(אורה־תורה בראשית כרך ב' דף שנד־שנה)

* * *

רבי יהודה הנשיא היה דר בציפורי שבע־עשרה שנה, והיה קורא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה – ויהיה יהודה בציפורי שבע עשרה שנים (ב"ר)

בחינתו של רבי היא מידת התפארת, שהיא מידתו של יעקב. דבר זה נרמז במאמרו של רבי במסכת אבות (פ"ב) "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם – כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם".

לכן מצאנו כמה דברים שבהם דמה רבי ליעקב אבינו: (א) יעקב גר במצרים שבע־עשרה שנה, ורבי גר שבע־עשרה שנה בציפורי, שהיא כמו מצרים, כדכתיב (הושע יא), "יחרדו כציפור ממצרים".

וסימנך: 'צפרי' עולה בגימטרייה ש"פ (380), כמספר "מצרים". (ב) ביעקב אבינו כתיב (בראשית מו), "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גושנה", ופירש רש"י – "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". כיוצא בזה מצאנו ברבי: רז"ל אמרו (מנחות קד) – "רבי יהודה מוריינא דבי נשיאה הווה" (היה להם לבית רבי מורה הוראות, ועל־פיו היו עושים כל דבריהם, רש"י).

(תורת לוי־יצחק הערות למסכת כלים עמ' שז)

* * *

יש לציין קשר נוסף בין רבי ליעקב אבינו: נאמר בספרים 'נשיא' ראשית־יבות ניצוצו של יעקב אבינו. היינו שכל נשיא בישראל הוא ניצוץ מנשמתו של יעקב. דבר זה מודגש וכולט באופן מיוחד אצל רבי, שנקרא שמו בישראל "רבי יהודה הנשיא".

(משיחת שבת־קודש פרשת דברים תשל"ה אות לט)

(ממנשה)¹³. ואדרבה – זוהי מעלה וחידוש ביוסף שלא מצינו מפורש בתורה בנוגע לאבות וכיוצא בהם.

ולכן כתוב בפסוק "ויחי יוסף גו'" – להדגיש את האריכות ימים ואת המעלה בחיי יוסף. ומזה לומד המדרש – שיוסף "זכה לעטרת שיבה שנאמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו'", שיוסף האריך ימים וזכה לראות "בני שלשים גו'". והנה, כל האמור לעיל הוא על־פי הפירוש (הפשוט) בפסוק הראשון "ויחי יוסף מאה ועשר שנה וירא יוסף גו'"; אבל כשמשווים את יוסף לאחיו, שיוסף חי פחות שנים מהם (ופחות מ"והיו ימיו מאה ועשרים שנה" (המספר הקבוע של חיי אדם)) – רואים שנתקצרו ימיו, ובמילא צריכים הסברה וטעם לזה.

ולהוסיף: על־פי הידוע שחיי האדם בדרך הטבע הם סמוך לפרק חיי אבותיו¹⁴ (כמו שאמר יעקב "מעט גו' היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי"¹⁵), ובפרט בנוגע ליוסף אשר בכמה עניינים הוא נזכר כהמשך לשלשה אבות¹⁶, ובפרט ליעקב אביו (כמו שכתוב אלה תולדות יעקב יוסף, כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף¹⁷) – מתעוררת השאלה איך יתכן שיוסף חי כל כך הרבה שנים פחות מיעקב אביו¹⁸ (קמ"ז שנה¹⁹) ועל אחת כמה וכמה מאברהם (קע"ה שנה) ויצחק (ק"פ שנה)?

13 ראה ראב"ע ובחיי עה"פ ויחי שם.

14 ראה ב"ר פס"ה, יב. הובא בפרש"י תולדות כו, ב.

15 וצריך ביאור איך ידע יעקב שלא יחי יותר שנים כשני חיי אבותיו? דאין לומר שראה זה נבואה – כי נבואה יכולה להשתנות לטובה (ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ד), וכנראה אצל חזקי, שע"י תפלתו "הוספתי על ימך חמש עשרה שנה" (מ"ב כ, א ואילך. וראה ברכות י, סע"א ואילך).

16 כנראה בענין האושפזין דחג הסוכות, שרק יוסף (מכל בני יעקב) הוא א' מהאושפזין. ובפרט לפי הנוסחא שיוסף בא לאחרי אברהם יצחק ויעקב.

הביאור ע"פ חסידות, שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך אצילות (האבות) בב"ע – ראה ביאורי הזהר ויחי כט, ד ואילך. אוה"ת ויחי תתקצא, א ואילך. תתשכא, א ואילך. ועוד.

17 ר"פ וישב ובפרש"י.

18 אלא בזה י"ל, שיוסף חי הרבה שנים יותר מפרק אמו רחל, שחייתה לכל היותר מ"ה שנה (ולכמה דיעות – ל"ו שנה או כ"ח שנה – ראה סה"ד ב"א קצ"ב).

19 ראה זח"א קסח, א, שיוסף חי' לו לחיות קמ"ז שנה כמו יעקב אביו, אלא שנתן ל"ז שנה לדוד המלך. וראה לקמן בפנים.

(שיבה)¹¹ של יוסף [ועד שמדמין את זה ל"עטרת שיבה" של אברהם אבינו, "ואברהם זקן בא בימים", ושל דוד המלך, "והמלך דוד זקן בא בימים"]¹².

ויש לומר, שלא פליגי כלל – שני העניינים היו ביוסף: ביחס לרוב בני אדם הוא אכן האריך ימים, כמובן מפשטות הכתובים (כדלקמן); אך כאשר משווים אותו לאחיו כו', רואים שנתקצרו ימיו. והמקור לב' הדרשות (בנוגע לשני חיי יוסף) הוא משני הפסוקים דלעיל, אשר החילוק ביניהם בפשטות הכתובים בולט לעין ("ווארפט זיך אין די אויגן"):

בפסוק הראשון "ויחי יוסף מאה ועשר שנה" מודגשת דווקא המעלה של חיי יוסף, שהוא חי (ויחי) מאה ועשר שנה, וזכה לראות הדורות שלאחרי זה, כמו שכתוב בהמשך לזה¹⁰ – "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף", שהאריך ימים (יותר מאשר רוב בני אדם בזמנו) וזכה לראות ניני גינים, "בנים רבעים" (מאפרים), ונינים, "בני שלשים"

11 כן משמע מפשטות לשון המדרש (שדרש הכתוב "עטרת תפארת שיבה", ומביא על זה השיבה וזקנה של אברהם ודוד), שהברכה היא (בעיקר) שיוסף עצמו זכה לאריכות ימים (ולא רק שזכה לראות בני שלשים)*.

* בתורה שלימה שם מתוון מדרש זה עם מאחז"ל דלעיל שנתקצרו שנותיו של יוסף ע"פ מ"ש "עטרת זקנים בני בנים", שהמדרש כאן לא בא לדרוש אריכות ימים של יוסף אלא מה שזכה לראות בני שלשים מה שלא זכו אחרים – אבל: הדרשה במדרש היא עה"פ "עטרת תפארת שיבה", ש"אם ראת אדם שמתעסק בתורה ובגמ"ח עתיד הוא לזכות לעטרת שיבה", היינו שיבה של יוסף, ועד שמדמה זה לשיבה וזקנה של אברהם ודוד (היינו אריכות ימים שלהם). ומה שהובא על זה הכתוב "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו'" (ולא "ויחי יוסף מאה ועשר שנים") – י"ל, כי בזה מודגשת שלימות אריכות ימים ושיבה של יוסף, כדלקמן בפנים.

12 ולהעיר מדברי המדרש (ב"ר ס"פ ויחי. ספרי ס"פ ברכה. ועוד) "ששה זוגות שנותיהם שוות, רבקה וקהת, לוי ועמרם, יוסף ויהושע וכו'". ומזה שמדמה כל השש זוגות (ששנותיהם שוות), שכולם צדיקים הם, משמע, שזהו למעלותא. אף שבדוחק אפשר לומר, שהשוואת יוסף ליהושע (ששניהם היו ק"י שנה) היא מפני החסרון שבשניהם נתקצרו ימיהם עשר שנים (בנוגע ליוסף – כבמדרשים דלעיל, ובנוגע ליהושע שהי' צריך לחיות ק"כ שנה כרבו משה – תנחומא תצוה ט. מטות ד).

ולהעיר מזה"א קסח, א (דלקמן בפנים), שגם הענין שנתקצרו ימיו של יוסף הוא משום טעם נעלה, שנתן ל"ז שנה לדוד המלך.

הספרי: "ואין זה אגדה של ספורי מעשיות שנקראו הגדה בה"א".
[ולכאורה ראייה לדבר מהאיסור ללמוד 'כתובים' שבתנ"ך בזמן הדרשה, משום שהוא מושך את הלב ומפני זה נמנעים מלשמוע את הדרשה (שבת קטו, א, שם קטז, ב, וראה תורה שלימה ויקהל ס"ק ד. ואין כאן מקומו).
ומתאים הדבר עם מה שכתוב באגרת הקודש (סכ"ג) לגבי לימוד אגדה, "שרוב סודות התורה גנוזין בה".

להכניס יראת שמים

בדברי אדמו"ר הזקן הנ"ל (סימן רצ סעיף ג) מפורש גם: "ולדרוש בדברי אגדה להכניס יראת שמים בלבם". וכן בהלכות ת"ת פ"ד ס"ד: שהרב דורש בשבת במנחה... שדורש ומראה לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ולהכניס בלבם יראת שמים.

ולכאורה מצינו כן בילקוט שמעוני: כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני... כאילו המלכתם אותי בעולמי שנאמר ואתם עדי נאם ה' ואני א"ל.

תפילת הנשים בהדלקת נרות

נמצא, אפוא, שלפי כל ההגדרות שמנינו (מלבד עצם חיוב לימוד התורה שבעיקרו נשים פטורות מתלמוד תורה) חל חיוב אף על הנשים, וממילא גם הן כלולות בתקנת הלימוד בשבתות. אלא שלגבי הנושאים הנלמדים, מצביע הרבי כפירוש ובהדגשה יותר ללמוד הלכות שבת; פרשת השבוע; ועניני המועדים. ובאמת מפורש כן בילקוט שמעוני שם: ודרוש לפנייהם ברבים

הלכות שבת. ואילו האדמו"ר הזקן כותב רק "חוקי האלוקים" [וראה מה שכתב בזה הרה"ג הרה"ח ר' דוב טברדוביץ שליט"א ב"ספר היובל קרנות צדי"ק" (קה"ת תשנ"ג) עמ' תרנז ואילך]. ובפשטות הוא, משום שהלכות שבת הן הלכות הצריכות לאשה ("שאם לא תדע הלכות שבת איך תשמור שבת" – לשון ה'ספר חסידים' סימן שיג). כמו כן פרשת השבוע – ראה ט"ז יו"ד רמו ס"ק ד. הגהות מהר"צ חיות סוטה כא, א. שו"ת שואל ומשיב מהדורה רביעאה ח"ג סימן מא. עטרת זקנים או"ח סמ"ז ס"ד.

אולם יסוד התקנה הוא, כדברי הרבי שם ש"ישנם אמנם חילוקים בפרטי הענין... אבל כללות הענין... בכל הזמנים ובכל המקומות", המבהירים כי עיקר התקנה הוא "להתאסף בבתי כנסיות ובתי מדרשות ביום השבת לעסוק בתורה ברבים".

לעצם שייכות נשים ללימוד תורה יש להוסיף – ראה לוח "היום יום" כה מנחם-אב; וכן ברבינו

בחי על-הפסוק כה תאמר לבית יעקב נאמר: "וצוה לדבר אל הנשים תחלה ללמדן מוסר ודרך ארץ ועוד, כדי להמשיך לבן אל התורה והמצות... ועוד שהאשה הטובה היא סבה לתורה שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית-המדרש לפי שהיא מצויה בבית והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר למוד התורה מנעוריו וגם כי יזקין לא יסור ממנה".

[ומסיים: "ולכך ראויה האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת שהיא מצויה מוטלת עליה שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה... ובזכות נר שבת שהוא אור תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור שנאמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. וכן דרשו רז"ל האי מאן דרגיל בשרגי הויין ליה בנים תלמידי חכמים"].

על כך באה הדרשה בגמרא ובמדרש שנתקצרו ימיו של יוסף (בגלל החיסרון שהיה בו, כנ"ל). ויש לומר, שזה (שנתקצרו ימיו) נלמד (ובהדגשה יתירה) מהפסוק השני "וימת יוסף בן מאה ועשר שנה": מזה שהפסוק מביא עוד פעם את מספר שני יוסף (הגם שזה כבר הובא לפני זה), ולא בלשון של חיי יוסף (כסך-הכל של חיי יוסף), כי אם "וימת יוסף בן מאה ועשר שנה", ובהמשך לזה "ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים" (עניינים הקשורים עם היפך חיי יוסף) – נמצינו למדים, שהפסוק בא ללמדנו שב"וימת יוסף בן מאה ועשר שנה" יש גם עניין של חסרון ימים²⁰.

בכל ארץ מצרים²³, ו"רק הכסא אגדל ממך"²³, שמלשון זה (לשון "רק") מובן שמלבד הכסא היה ליוסף כל עניני המלך²⁴, ויש לומר שכולל – הכתר מלכות²⁵, שבזה מתבטא עיקר המלך (כמו שמצינו שהסימן למלכות (אמיתית) בית דוד היה ש"כתר הולמתו". וכמו שיהודה אמר ליוסף²⁶ "כי כמוך כפרעה", "חשוב אתה בעיני כמלך".

ויתירה מזו: יוסף הוא המקור לעניין המלכות בבני-ישראל (ויש לומר, שלכן הוא היה המלך הראשון) – מלכות בית יוסף, עד משיח בן יוסף. ויש לומר – שגם מלכות בית דוד (עיקר המלכות), עד משיח בן דוד. וכמבואר בכמה מקומות²⁷, שבזמן הזה יוסף הוא למעלה מיהודה ויהודה

הדור השישי באלף השישי מהווה הכנה תיכף לדור שלאחרי זה (דור האחרון בגלות ודור הראשון דאולה), כל הדור – אנשים נשים וטף לפרטי

מקבל מיוסף (על דרך 'תלמוד ומעשה', שעכשיו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה), כולל גם בעניין המלכות. ועל-ידי זה תתגלה לעתיד לבא מעלת יהודה (למעלה מיוסף), "ודוד עבדי נשיא להם

ב. מדוע דווקא יוסף מחולק בתורה בכך שהאריך ימים וזכה לראות "בני שלשים גו", חידוש שלא מצינו (מפורש) אצל האבות?
ויש לומר, שהדבר מובן מזה שמצינו חידוש נוסף אצל יוסף לגבי האבות: יוסף הוא הראשון – מבני אברהם יצחק ויעקב – שהיה מלך²¹ בפועל²², כמסופר בחומש שפרעה מינה ונתן ליוסף הכוח של משנה למלך על מצרים, "על פיך ישק כל עמי גו' נתתי אותך על כל ארץ מצרים"²³, ועד באופן של "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו

20 ולפי פירוש הזהר (שנתקצר מימי יוסף מפני שנתן ל"ז שנה לדוד) יש לומר, שכתוב השני מוסיף ההדגשה (רק) שנתקצרו ימיו של יוסף (והטעם – למעליותא), משא"כ בספור הראשון מודגש אריכות ימים שלו עד שזכה לראות בני שלשים.

21 בני חת אמרו לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו", אבל לא התואר מלך.

22 משא"כ יהודה (שה' גדול מיוסף), שגם הוא נקרא מלך (ב"ר ר"פ ויגש. זח"א ר, א), לא ה' מלך בפועל (לבד על אחיז), אלא שממנו באה מלכות בית דוד ומלכי יהודה.

23 מקץ מא, מ"ד.

24 ו"ל הענין בזה: במלך יש ב' ענינים (א) רוממות והתנשאות על העם, "משכמו ומעלה גבוה מכל העם". וענין זה מודגש ע"י כתר המלך, שהוא למעלה אפילו מראש וגולגולת המלך, (ב) הנהגת המלוכה, שהמלך משפיל עצמו לדרגת העם שצרכי העם יתפסו מקום אצלו, עד שממשיך אליהם בפועל כל צרכיהם ע"פ שיקול הדעת במצבם כו'. וענין זה מודגש בכסא המלך, שהמלך משפיל את ראשו וחלק העליון דגופו כדי לישב על הכסא.

וביוסף לא ה' הענין דכסא המלך* (רק הכסא אגדל ממך). ו"ל הטעם – כי שלימות ענין המלכות הוא דווקא בבית דוד (ואולי י"ל דמרומו בזה שנתן יוסף ל"ז שנים לדוד, כדלקמן בפנים).

* באוה"ת שבהערה הבאה מבואר שכסא קאי (רק) על כתר מלכות, ולא על ענין הב' שבמלכות.

25 אבל ראה אוה"ת מקץ (כרך ה) תתקעה, א; ויגש (שם) תתקפב, ב (מס' פנים יפות) באופן אחר.

26 ר"פ ויגש ובפרש"י.

27 אוה"ת ר"פ ויגש. ובכ"מ.

על-פי זה יובן גם מדוע אצל יוסף היה החידוש שהוא זכה לאריכות ימים (מאה ועשר שנה) וזכה לראות "בני שלשים גו" – כיוון שבעניין המלכות נוגע במיוחד אריכות ימים והמשך הדורות, כמו שכתוב²⁹ "ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור", וכמבואר ברמב"ם³⁰, ש"מאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה, שנאמר³¹ למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל". ועל אחת כמה וכמה בנוגע למלכות בית דוד (עיקר המלכות), "כיוון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות, והרי

יהיה "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (ומלך אחד יהיה לכולם)³², גם על בית יוסף (אלא שזה גופא בא בגילוי על-ידי זה שעכשיו מלכות בית יהודה מקבלת ממלכות בית יוסף)³⁴ – לכן בזה לא נוגע כל כך האריכות ימים (בשלימות) של יוסף עצמו (ולכן ליוסף עצמו לא היה אריכות ימים כמו בשאר השבטים והאבות), רק בעיקר – שחי וראה הדורות שלאחרי זה, "בני שלשים גו", אשר "בני שלשים" מרמז גם על "משיח הבא מיוסף"³⁵. ויש לומר, ויומתק עוד יותר על-פי הביאור בזהר³⁶, שזה שיוסף לא חי קמ"ז שנה כיעקב אביו הוא, בגלל שנתן ל"ז שנה לדוד המלך [כמבואר

הדור השישי באלף השישי מהווה הכנה תיכף לדור שלאחרי זה (דור האחרון בגלות ודור הראשון דגאולה), כל הדור – אנשים נשים וטף לפרטי

33 יחזקאל שם, כב.

34 ועפ"ז יש לבאר מ"ש הרמב"ם שם, שבכל מלך "הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם", וכפי שאמר אחי השילוני לירבעם (מבית אפרים) "זהו אם שמוע תשמעו גו' ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד וגו'", ואח"כ מבאר שלאחרי שנמשח דוד "אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר לירבעם אך לא כל הימים" – כי ענין הנצחיות במלכות בית יוסף י"ל שהוא בעיקר בתור הכנה ונתינת כח לנצחיות המלכות דבית דוד, שניתן לו עיקר המלכות, וכפי שיתגלה בשלימות לע"ל, שאז תהי' האחדות דמלכות בית יוסף ומלכות בית יהודה, "ועבדי דוד נשיא להם (לכולם) לעולם" (כמבואר בנבואת יחזקאל – הפטרה דש"פ ויגש).

וכמוכן גם מדברי אחי השילוני לירבעם שמה שניתנה לו מלכות הי' משום החטאים דבית דוד ולכן "הנני קורע את הממלכה מיד שלמה גו'", אבל "לא אקח את כל הממלכה מידו גו' למען דוד עבדי אשר בחרתי אותו", "ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא כל הימים". ועצ"ע.

35 ס' הליקוטם להאריז"ל ס"פ ויחי עה"פ "וירא יוסף לאפרים בני שלשים". ושם: מ"ם דשלשים היא סתומה וגדולה היא כמו מ"ם של לברבה המשרה (ישע"י ט, ו) בסתימת הקץ, ורמזו המשיח הבא מיוסף, וזר יוסף ברוח נבואה. וממשך שם: וג"כ רומזת נ' רבתי של נוצר חסד לאלפים לאוהביו [שבהמשך לזה נאמר "על בניו ועל בני בניו על שלשים ועל רבעים"] לחמשים שנה של יובל הגדול (בסוף אלף השישי), כי אז ישובו איש אל אחוזתו ואז יהי' הכל שלמים כו'.

36 ח"א קפת, א.

לימוד נשים ברבים

היכן מציינו אכן שגם לגבי תקנה זו מדובר ב"אנשים נשים וטף"?

מצייין הרבי (בשיחת ש"פ נח תש"נ) בהערה 5: להעיר מדברי הזהר על הפסוק (זהר חלק ב קצה, א): ויקהל משה, רבי אבא פתח 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף', מה להלן כללא דכלהו ישראל אוף הכא כללא דכלהו ישראל, ומאן אינון שתין רבוא.

ובשיחה נוספת (ספר השיחות תשנ"ב כרך א' עמ' 266 הערה 91) בה צוטטו דברי אדמו"ר הזקן בשולחנו (סימן רצ סעיף ג – מילקוט שמעוני ריש פרשת ויקהל) להקהיל קהילות – ציין הרבי:

ויש לומר שקאי [=שמוסב] על האנשים והנשים והטף, כמו "ויקהל משה" שנאמר בנוגע לציווי נדבת המשכן שהשתתפו בזה האנשים והנשים (ויקהל לה, כב ואילך) ... (רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א' הלכה יב), וגם הטף, שגם הם השתתפו בנדבת המשכן (אבות דרבי נתן ריש פרק יא).

ויש להוסיף – בדרך אפשר: מציינו בספר תניא רבתי סימן יח: ומצוה להיקהל בבתי כנסיות לדרוש ולפרש מענין היום לנשים ולעמי הארץ.

וכן מציינו בירושלמי סוטה פ"א ה"ד על השתתפותן של נשים בדרשות (ליל שבת-קודש של רבי מאיר). ובמחצית השקל (על המג"א בסימן שא סק"ז) כתב בעניין המצוה לילך לקבל פני הרב בשבת-קודש. [וראה אבן עזרא יתרו כ, ח שמנהג ישראל ללכת סמוך לשבת אצל הנביאים].

וראה גם הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק א' סוף הלכה יד: ובימיהם היה החכם דורש הלכות המצוות ורגילות וצריכות לכל אדם לידע אותן בלשון שמבינים הנשים ועמי הארץ, מדי שבת בשבתו.

[וראה בהרחבה במקורות שציין הגאון רבי מרדכי שמואל אשכנזי ב"הערות וצינונים" פרק א' חלק שני הערות 24-27/א (עמ' 718-721)]. ושם גם (בהלכות ת"ת פרק ד' הלכה ד) על חשיבות הדרשה.

ולכאורה דברי התניא רבתי (שהובאו לעיל) הם גם המקור לדברי אדמו"ר הזקן הנ"ל (בפ"א סוף הלכה י"ד – "בלשון שמבינים אנשים ועמי

הארץ מדי שבת בשבתו"), ובפ"ד סה"ד (ולפלא שלא ציין כן הגרמ"ש אשכנזי שם).

לימוד הלכות הצריכות

כבר בילקוט שמעוני ר"פ ויקהל מפורש: ללמוד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתור. ומפורש בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רצ סעיף ג לגבי הדרשה: "על כן צריך לקבוע מדרש להודיע לעם את חקי האלקים". וראה גם בסעיף ד: והדורש לעם את חקי האלקים כו'.

ובמיוחד בהלכות תלמוד תורה (שצוטט לעיל) "ובימיהם היה החכם דורש הלכות המצוות ורגילות לכל אדם". וכן בהלכות ת"ת פ"ד ס"ד: שהרב דורש... ומורה לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

[דיוק הלשון "ובימיהם" – אולי על מה שכתב האליהו רבה (סימן רצ ס"ק ה) שעתה דורשים באגדה כיון שיש עתה די ספרים לעמי הארץ].

לכך יש להוסיף את מצות האמונה והדומין לה (אהבת ויראת ה' וכו'), שהן מהמצוות ש"חיובן תמידי לא יפסק מעל האדם אפילו רגע כל ימיו" – (חינוך באגרת המחבר בריש הספר (בסופה)) – שבלימוד זה [שעיקרו נמצא בפנימיות התורה] גם נשים חייבות בו, וחל עליהן מצות תלמוד תורה כדי לדעת כיצד לקיימם.

לידע את ה'

בסימן רצ שם בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן (סעיף ג), אחרי "להודיע לעם את חקי האלקים" מוסיף: "ולדרוש בדברי אגדה" והטעם: "להכניס יראת שמים בלבבם".

בספרי ריש פרשת עקב מפורש: רצונך להכיר את מי שאמר והיה עולם עסוק באגדה. וראה הגהות היעב"ץ גיטין ס, א: רבי יוחנן וריש לקיש הוו מעייני בספרא דאגדתא בשבתא – נכתב בצידו, נראה-לי ספר של ע"ת וחכמת האמת הוא שאנו קוראים קבלה... והיו מעיינין בשבת בדברי אגדה שמושכת הלב מפני עונג שבת וקדושת היום מסייעת להשכיל ולהבין בחכמה הנעלמה, קודש קדשים היא. ומוסיף היעב"ץ אחרי הבאת דברי

תחילה יש לחקור במהות עניין הקהלת קהילות - מצד איזה גדר הוא החיוב בדבר: (א) חיוב לימוד תורה - היות וכיום השבת פנויים אנשים מעבודתם בימות החול, לכן נקבע יום זה ללימוד התורה, כשסגולת השבת מוסיפה בהצלחת הלימוד. (ב) כבוד התורה וחיזוק הדת. (ג) לימוד הלכות הנוגעות לחיי היומיום לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תיעשנה. (ד) לידע את ה'. (ה) להכניס יראת שמים בלב השומעים. ויש לבחון תחילה את המקורות והאסמכתאות, לכל אחת מהגדרות אלו.

מצות תלמוד תורה

איתא בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג): "לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בדברי תורה". ובטור (או"ח ס"ז): אמרה תורה לפני הקב"ה רבוננו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ... מה תהא עלי? אמר לה: יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך. וכן איתא בתנא דבי אליהו רבא: אף-על-פי שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, יום השבת יעשה כולו תורה כו'. ובפסיקתא: אילו הפועלים שהם עסוקים במלאכתן כל ימות השבת ובשבת הם באים ומתעסקים בתורה. וכך נפסק בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רצ סעיף ה': לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה, שכל ימות החול הם טרודים במלאכתם ואין להם פנאי לעסוק בה בקביעות, ובשבת הם פנויים ממלאכה ויכולים לעסוק בה כראוי. לפיכך פועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה בקביעות כל ימי השבוע... שצריכים לעסוק בתורה הרבה... ומכל מקום גם הם [תלמידי חכמים] צריכים לעסוק בתורה... שהרי נאמר שבת לה' אלקיך. סגולת שבת מוסיפה בלימוד: ראה זח"ג קעג, א. של"ה מסכת שבת נר מצוה נג. לקט ישר או"ח

עמ' 118. שו"ת יוסף אומץ סימן עו.

'כבוד התורה' 'חיזוק הדת'

כתב המגיד משנה (הל' שבת פכ"ג הי"ט) "היו דורשים לעם בשבתות ומלמדים לעם חוקי האלוקים ותורותיו. והיה תועלת גדולה לכולם בזה... שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חוזק הדת ושמירת גדריו", והכוונה כמו שמפורש באור החיים הק' על הפסוק (בהמשך לדברי המדרש הקהלת קהילות ודרוש ברבים - צוטט בהערה 6 בשחת ש"פ נח תש"נ): ויקהל משה גו' ויאמר אליהם אלה הדברים, פי' הקהלת העדה ודרשת התורה צוה ה' לעשות אותם.

והרי זה קשור עם מה שמצינו בכמה מקומות שייכות מיוחדת בין מצות הקהל ותקנה זו - וכפי שמפורש בשחת ש"פ וישב תשמ"ח הערה 89: התוכן והפעולה דהקהל, "ליראה את ה' אלקיכם" - הרי זה חיוב תמידי, ובפרט בשבתות "להקהיל... יראת שמים בלבם".

וכן הוא בזוהר ר"פ ויקהל שצוטט על ידי הרבי ויובא להלן. והרי בהקהל נצטוו גם הנשים, מה שאין כן בתלמוד תורה, כדאיתא בגמרא (חגיגה ג, א) - אנשים ללמוד נשים לשמוע, טף כדי ליתן שכר למביאייהן [ובמסכת סופרים פי"ד ה"ו הגירסא "נשים כדי לקבל שכר פסיעות"].

והנה מצד עניין כבוד התורה וחיזוק הדת מיושבים כמה פרטים לגבי הדרשות הנ"ל: מחד, למרות שתלמידי חכמים לא היו זקוקים לשמיעת דברים פשוטים או הלכות הידועות להם, מכל מקום הקפידו שיבואו ונענשו כשלא באו (ובלשון המגיד משנה: "ואפילו על חכמים גדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באים לשמוע דבריו כו" - וראה קידושין כה, א. שבת קכו, ב ואילך). מאידך, משמע שחלק מהשומעים (עמ"הארץ) אכן לא הבינו את הדברים וקיבלו שכר על עצם השתתפותם [כמפורש ברש"י ברכות ו, ב - אגרא [דפרקא רהטא]: עיקר קבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם היא שכר המרוצה שהרי רובם אינם מבינים כו'].

שם, שדוד מצד עצמו היה בר נפלי, ו"חיים שאל ממך נתת לו"³⁷, הוא חי שבעים שנה שאותם קיבל מאדם הראשון והאבות (ה' שנים מאברהם, כ"ח שנים מיעקב ול"ז שנים מיוסף). ומבואר במפרשי הזהר³⁸, שהיות ו"משיח בן דוד יחיה את משיח בן יוסף לכך יוסף נתן לדוד כל כך שנים". ולהוסיף על-פי הנ"ל, שהשורש ונתינת כוח על מלכות בית דוד הוא מ(מלכות) יוסף, ולכן יוסף נתן משנתו לדוד המלך, וזה פועל בו (ביוסף) גם הוספה - שיהיה "ימים על ימי מלך תוסיף", כמובא בתרגום: "יומין על יומי מלכא משיחא תוסיף, שנוי היך דרי עלמא הדין ודרי עלמא דאתי"; ובביאת משיח צדקנו (משיח בן דוד) בגאולה העתידה, שאז יהיה שלימות (החיות) גם ביוסף ובמשיח בן יוסף.

ג. על-פי הנ"ל יובן גם העילוי המיוחד שנפעל ב... יום הולדת המאה ועשר של "יוסף" שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

אז נתקיים "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו" - התווסף כוח מיוחד בנצחיות העבודה של "יוסף" שבדורנו, כך שמתגלה בגלוי "וירא יוסף" (ראייה גלויה) איך שעבודתו נמשכת לדורות ודורי דורות, "בני שלשים" ו"בני רבעים", עד שזה מביא לביאת משיח צדקנו (משיח בן דוד), שמגיע על-ידי העבודה ד"יפוצו מעיינותיך חוצה"³⁹ על-ידי "יוסף" שבדורנו (ורבותינו נשיאינו שלפניו), ובאופן שהולך ונמשך לדורות שלאחרי זה, "בני שלשים" ו"בני רבעים".

ד. [. .] עניין הנ"ל מודגש יותר בסוף זמן הגלות, ובוה גופא - במספר הדורות של דור כ"ק מו"ח אדמו"ר ודורנו זה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר הוא דור שישי לאדמו"ר הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד (שמבטא את יפוצו מעיינותיך חוצה בחב"ד שבשכל, באופן ש"יתפרנסון מיניה", עד לחוצה שבעולם, עד לחוצה שאין חוצה ממנה). שבספירות הוא כנגד ספירת היסוד (יוסף), מדה השישית.

שזה מתאים בכללות עם אלף השישי, האלף האחרון דשיתא אלפי שנין דהוה עלמא, אלפיים שנה תהו, אלפיים שנה תורה, אלפיים שנה ימות המשיח⁴⁰, ובאלף השישי סוף האלפיים שנה ימות המשיח.

והדור השישי באלף השישי⁴¹ מהווה הכנה תיכף לדור שלאחרי זה (דור האחרון בגלות ודור הראשון דגאולה), כל הדור - אנשים נשים וטף לפרטיו - השביעי (כנגד ספירת המלכות), עד לאלף השביעי - יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, שנוסף לכך שיש את ה"אלפיים שנה ימות המשיח" (באלף החמישי ושישי), ישנה הגאולה בפועל, עד לשלימות שבזה באלף השביעי, שלא בערך לששה שלפני זה (נוסף על היותו סך-הכול), עד שזה כולל ונמשך ב"בני שלשים", והשלימות של עשירי יהיה קודש (שבעה ביחד עם שלשה) - השלימות בכתר מלכות דדוד מלכא משיחא, וכל יתר המעלות בעשרה שיהיה לעתיד לבוא.

(קטעים מהתוועדות ש"פ בלק ה'תש"נ - מוגה [תרגום מאידיש]. התוועדות תש"נ חלק ד, ע' 17-13)

(37) תהלים כא, ה.

(38) הרא"ג (באור החמה) בשם אחיו.

(39) כמ"ש הבעש"ט באגרת שלו הידועה - נדפסה בס' כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

(40) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.

(41) ולהעיר שבשבת זה מסיימים פרק שישי דפרקי אבות (כפעם השני), שסיימו - ה' ימלוך לעולם ועד".

עד כי יבא שילה

חידושו של משיח – בכוחו של משה רבינו

כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם בשיחת אחרון של פסח . . אודות הפסוק "עד כי יבא שילה", ואמר: "שילה" – בגימטרייה משה, "יבא שילה" – בגימטרייה משיח . . "יבא" – בגימטרייה אחד, כלומר שעל-ידי זה שיהיה עניין האחדות בבניישראל . . ימשיכו ברצון השם יתברך את הגאולה השלימה על-ידי משיח גואל צדק במהרה בימינו אמן.

[...] והביאור בזה – בהקדמת ביאור מאמר רז"ל, שמשה "הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון": אף שמשיח ("גואל אחרון") יגלה בעולם עניין נעלה יותר ממה שנתגלה על-ידי משה ("גואל ראשון"), להיותו למעלה ממשה, כדאיתא בתנחומא על הפסוק "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" שמשיח יהיה למעלה אפילו ממשה רבינו – אף-על-פי-כן, גם הגאולה העתידה היא על-ידי משה רבינו ("גואל ראשון הוא גואל אחרון"). אלא שאין זה משה כפי שהוא בפני עצמו, כי אם כפי שנשמת משה תצטרף לנשמת משיח.

והעניין בזה:

פעולתו של המשיח בעולם היא – עניין השלום והאחדות, כמו שכתוב . . : "וגר זאב עם כבש גו". והנה, כללות עניין השלום ישנו כבר בתורה שניתנה על-ידי משה רבינו, כמאמר רז"ל "כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה".

אלא, שעניין השלום הנפעל על-ידי התורה הוא באדם בלבד, כמבואר בלקוטי תורה בפירושו עניין "פמליא של מטה", שעל-ידי התורה נעשה שלום בין הנפש האלקית לנפש הבהמית, שכל זה הוא באדם בלבד;

ואילו המשיח יפעל שלום גם בעולם החי – "וגר זאב עם כבש" [שהפירוש בזה אינו כהיש מפרשים שאינו אלא בדרך משל, אלא כמבואר בתורת החסידות בכמה מקומות (ומהם – בסיום המשך וככה תרל"ז)], שפירוש הכתוב הוא (כפשוטו), ועד שגם בנחש הקדמוני – שהוא השורש לכל עניין הרע והפירוד – גם בו יפעל המשיח שלום.

והכוח על זה ניתן בתורה שניתנה על-ידי משה רבינו, כמו שכתוב "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", ו"אין עוז אלא תורה", דהיינו שהתורה היא נתינת כוח על עניין השלום, אלא שבתורה כפי שהיא עתה ישנו העניין בכוח בלבד, ועבודתם של בניישראל היא להמשיך עניין זה בפועל.

ונמצא, שהמשכת עניין השלום בעולם על-ידי המשיח אינה עניין חדש, אלא גילוי עניין שנמצא כבר בתורה; אלא שעתה עניין זה הוא בהעלם, ותפקידם של בניישראל הוא להמשיך עניין זה בגילוי, וגמר גילוי זה יהיה בביאת המשיח.

ועל-פי זה יובן הטעם שמשה ומשיח נרמזו בתיבת "שילה" – כי עניינם אחד, אלא שבמשיח ניתוסף עניין ה"יבא", שעניין זה יבוא מההעלם אל הגילוי, על-ידי העבודה ב"הצנע לכת עם אלוקיך".

(תורת מנחם ה'תשכ"א כרך ל, עמ' 247-249)

להקהיל קהילות ביום השבת

בשנת תש"נ קרא הרבי לחזק ולקיים את תקנת משה רבינו להקהיל את הרבים בשבתות ללימוד תורה • על מהות התקנה והאם נשים חייבות בה? • הקירה בגדרי מצות תלמוד תורה בשבת במיוחד, איזה מהם חלות גם על נשים ומהם הנושאים המועדפים ללימוד עמן ביום השבת? • רשימה נוספת בסדרת יסודות בהררי קודש

בכל הזמנים והמקומות

בשנת תש"נ עורר הרבי אודות הקהלת קהילות בשבת ללימוד התורה – "ויקהל משה" – כדאיתא במדרש (ילקוט שמעוני ריש פרשת ויקהל): "אמר הקב"ה: עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה כו",

והוסיף:

כלומר, מזמנו של משה נקבע יום השבת להקהיל קהילות ולדרוש בתורה, כפי שנהג משה רבנו עצמו – "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", האנשים הנשים והטף, "ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' גוי", ציוויים כלליים ועיקריים בתורה, ומאז נקבע בכל המקומות ובכל הזמנים עד סוף כל הדורות, שביום השבת מתקהלים בניישראל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקים בתורה, החל מעניינים שהזמן גרמא, כמו "הלכות שבת", פרשת השבוע, עניני המועדים דשבוע זה, ובלשון רבינו הזקן בשולחנו – "לקבוע מדרש להודיע לעם את חוקי

האלקים ולדרוש בדברי אגדה להכניס יראת שמים בלבבם".

בהשלמה בלתי מוגהת, שצורפה כהוספה לשיחה המוגהת (התוועדויות תש"נ כרך א' עמ' 324) התבטא הרבי:

ישנם אמנם חילוקים בפרטי העניין, גודל ההתקהלות ("קהילות גדולות", "ברוב עם", או עשרה מישראל) וכן באופן הדרשה והלימוד בתורה כו', אבל כללות [=עצם] העניין שנוהגים להתאסף בבתי כנסיות ובתי מדרשות ביום השבת לעסוק בתורה ברבים – היה בכל הזמנים ובכל המקומות כפי שנקבע על-ידי משה רבינו... לבניישראל עד סוף כל הדורות.

וקודם לכן הקדים:

ומובן גודל התוקף שבעניין זה – כיון שנהגו כן בכל הזמנים ובכל המקומות... בכל מקומות מושבותיהם של בני ישראל.

לעניין זה הביא הרבי כמה מקורות (כדלהלן), ומהם ניתן להוכיח גם את הנראה מוקשה לכאורה. שכן לכאורה נשים פטורות ואין עליהן חיוב מצות תלמוד תורה? כמו כן הקטנים, אף הם פטורים מלימוד תורה. אלא שיש לבאר זאת לפי הבא